

NOWINA (467) *sb f*

o oraz a jasne.

sg *N* nowina (155). ◇ *G* nowiny (35). ◇ *D* nowinie (10). ◇ *A* nowinę (75) [*w tym*: -ą (2), -e (1)]. ◇ *I* nowiną (46) [*w tym*: -u (1)]. ◇ *L* nowinie (6). ◇ *pl N* nowiny (29). ◇ *G* nowin (25). ◇ *D* nowinám (2) *GlabGad*, *RejPos*, nowin(o)m (1) *StryjWjaz*; ~ -ám (1), -(a)m (1). ◇ *A* nowiny (55). ◇ *I* nowinami (12). ◇ *L* nowinach (16); -ach (9), -ách (6), -(a)ch (1); -ach *BierEz*, *KromRozm I*, *OrzList*. *ModrzBaz* (2), *SkarŻyw*, *KlonŻal*, *BielRozm*; -ách *OpecŻyw*, *Leop*, *RejPos*, *RejZwierc*; -ach : ách *SarnStat* (1:2).

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVI – XIX w.*

1. *Wiadomość, wieść niespodziewana; mało ważna wiadomość często o charakterze plotki; nuntius a. nuntium PolAnt, Vulg, Cn; rumor BartBydg, Mącz (325) : BierEz O*; tam tę nowinę z wielkim weselem i z wielką radością anielskim korom obiawił *OpecŻyw* 9, 29; *PatKaz II* 62v; *BartBydg* 134; *GlabGad* N7; *LibLeg* 7/41, 9/52v, 11/181, 184; *RejJóz* G2v, P5v; Atych plotek wieczy nieplecz. Mamić mowić była godzin Nietrzeba nam takich nowin. *RejKup* c7v; *MurzNT Luc* 1/19; *LubPs* cc6v; *RejFig* Ddv; *BielKron* 140v, 330, 399v, 440v; *Comminisci* aliquem rumore. Wymyślić yąką nowinę. *Mącz* 127c, 118b, 127e, 313b, 510c; *RejAp* 93v; *HistRzym* 8 [2 r.], 14v; Słuchayże co thu historia powieda/ iż sie s they nowiny bárzo záfrálował krol/ y záburzyło sie wżytko miásto ono. *RejPos* [36]; O wdzięczneż tho nowiny nędznemu á vpádłemu człowiekowi/ o wdzyęczneż to Pan pofelstwo wfkázuie do niego *RejPos* 246; O by to dziś ták powiedziano iákiey pániey/ iż pewnie to co vrodził iż będzie z niego krol ábo iáki moczcz wielki fwiátá tego/ iákaby tám była mył á iákie dziwne nowiny s tego. *RejPos* 306v, 20v, 25v, 168 [2 r.], 271, 274v (14); *RejZwierc* 153v [2 r.], 235v, 244v, *Bbbv*; *BudBib Ier* 3/23; *Vllyzawfzy Iezabel*/ co zá flawá flynye/ Nie bárzo wdzięczna była/ oney to nowinie. *HistHel* C2v; rzecz ktorás tu przypominał ielt v mnie iedną nowiną: bobym sie tego niespodziewał *CzechRozm* 267; z wielką mu rádością powiedział: oznáymuięć/ práwi/ nowinę: ktorey oycowie nászy czekáli y świat wżyłtek potrzebował *SkarŻyw* 383, 25, 224, 292 *marg*, 293; Coż to wždy łą zá nowiny? Ktore sie dżiśiá ziáwiły. W tym mieście Ierolimskim Coś o zmartwychwstaniu páńskim. Powiádáią że zmartwychwstał Y niewiástom sie vказаł. *MWilcHist* 13v, [F4]v [2 r.], G; *ReszList* 188; *WisznTr* 13; skoro to vllyzáz/ Wnet ieden do drugiego nowiny rospiláz *BielSjem* 9; *KochPieś* 19; *KmitaPsal* A2; Ale baczę że pofel od woyská fye spieszzy/ Aza nas iáką wdzięczną nowiną poćieszzy. *ZawJeft* 11; Parę słów nam powiedział: lecz wdzięczne nowiny: Ale widziałżeś to sam/ czyć pifał kto iny? *ZawJeft* 12, 9; Xerxes [...] ciągnął do miásta Athenieńkiego/ Artemizymu y obywatelom tey kráiny niebéspieczność swoię opowiedzieć kazał. Athenieńczykowie táką nowiną będąc wzrúfzeni/ Agezylaufá fyná Themistokleowego posłáli dla ízpiegierftwá. *Phil* O4; W onéy potym poćieszze/ gdyś ciotkę wfpomniała/ Ze y oná w swych lećiech fyná począc miáła: Wnetze nic nie miefzkáięć/ pobieżálaś do niéy/ Cieszac sie z téy nowiny/ ktorás miáła o niéy. *SiebRozmysl* F3v; Trwogá przydzie ná trwogę/ y nowiná ná nowinę [*auditus super auditum Vulg Ez* 7/26; słuch ná słuch *Wuj Bib*], *PowodPr* 86; *GosłCast* 15; *SapEpit* A3v; *KlonFlis* H4v; *KlonWor* 38.

nowina czego [= o czym] (7): raduiątz sie wielmi s tey nowiny zbawieniá ludźkiego/ z wielkim weselem (wziawłfy perfonę mlodzieńtza piękneho) w ocemgnieniu przed panną w iey celli stanał *OpecŻyw* 8; *MurzNT* 3v; potym z onemi wdzyęcznymi nowinami onych íspraw swoich fwiętych

łzedł do niebá łwego/ á do Bogá oycá łwego *RejPos* 107v; *StryjWjaz* A3; *WyprPl* C4; gdzie napożytecznieyła światu/ wcielenia Syná Bożego nowiná/ częłto się ná pámięć przywodzi *LatHar* 512; *CiekPotr* 58.

nowina od kogo (5): A czo łzye dotycze o nowini od Czełarza Tureczkyego. on nyema nygdzye poyachacz *LibLeg* 11/184; *RejPos* [249], 297v; *SkarŻyw* 572; Acz nowin zadnych od wm niemasz *ActReg* 154.

nowina o kim, o czym (33): prołłę wás pozałuycie mie/ przyłączcie się kumnie/ a femną zles vrońcie/ bociem trudné nowiny łłyłła o mym miłym łynie. *OpecŻyw* 110v; *LibLeg* 11/49; *LibMal* 1543/69; *RejJóz* K5v; *RejKup* ee5v; *RejWiz* 47v, 81; *RejFig* Bbv; *RejZwierz* 34v; *BielKron* 421v; *HistRzym* 32v; *RejPos* 112, 167v, 174v, 275, 276 (8); *RejZwierz* 29v, 116, 180, 235; A gdy łpyta ktorego/ żeby cye powiedzwał/ Káždy mu ták odpowie/ iże cye nie widzwał. Przetoż to przyłięgáli/ łnadź włzytki kráiny/ Ze o tobie nie może/ mieć pewney nowiny. *HistHel* B4v; Lecź łkoro by namnieyłza o wojnie nowiná [*belli fama*] pocźnie powłtáwác/ Boże moy/ iáko wielka rołpułtność w ludźioch łłácheckiego łtanu rázem powłtáie. *ModrzBaz* 102; *SkarŻyw* 179; *ActReg* 90; *PowodPr* 8; *SkarKaz* 519a; *CiekPotr* 89 [2 r.]; Ten mowię od kogo się włzczęły te nowiny O mnie człeku pocźciwym da Bog bez mey winy. *CzahTr* K; *SkorWinsz* A3v.

Ze zdaniem przydawkowym referującym treść nowiny [w tym: ze spójnikami wprowadzającymi: iż(e) (45), że(by) (12), aby (1), by (1), jakoby (1), kiedy (1)] (61): *BierEz* Nv; *KlerWes* Av, *LibLeg* 9/50v; *RejJóz* L6, N3; *RejKup* e6v; *Leop 2.Reg* 4/10; Doczekam ia/ choć pod ziemią/ da Bog tey nowiny/ Kiedy rzeką/ zem łtráconá/ krom włzelákiey winy. *KochZuz* a3v; *RejFig* Ddv; *RejZwierz* 3, 4v; *BielKron* 10v, 107, 123v, 124, 210v (20); *GórnDworz* R7; *RejPos* 17v, 111v, 168, 248v, [254] (11); Szłá tedy tám [...] Nie z miłości lecz będąć tñniona tą nowiná. Iź ociec ma wielki łkarb y piędzdy dofyć. *HistLan* Dv; *RejZwierz* 13, 153v; *KochOdpr* A3v; O kto mi tę nowinę zwiáłtuie/ iżeś zmartwychwłtał? *SkarŻyw* 599, 113, 245; Ale nam kazał prętko iść Wam tę nowinę obwieścić. Byście łzli do Gálilei A tám go łpołem czekáli. *MWilkHist* I2v; *StryjKron* 687; Nie długo doczekamy da Bog tey nowiny/ Ze się rozłecą iáko lekkie perzyny. *KmitaPsal* A4v; *ActReg* 8, 61, 90, 100, 171; *SiebRozmyśl* Gv; *CiekPotr* 1, 12.

W porównaniu (1): Zła nowiná iáko wáź/ iéy łerce záiádlá. *GórnTroas* 62.

W charakterystycznych połączeniach: *nowina dziwna, fortunna, miłościwa, nadobna* (2), *niecudna* (2), *nieomylna, nieszczęsna* (2), *nietrefna, niewdzięczna* (3), *pocieszliwa* (5), *pocieszna, smętna, smutna, straszna, szczęsna* (2), *szkodliwa, szpetna* (3), *śliczna, święta* (2), *trudna, wdzięczna* (a. *wdzięczniejsza*) (32), *wesoła* (a. *weselsza*) (6), *żałosna* (3), *żałościwa* (2); *nowinę obwieścić, oznajmować* (2), *prawić, przeczyść, (roz)pisać* (3); *nowiną być tñniony, pocieszyć, wzruszony; z nowiną zjawić się; o nowinie pisać*.

Przysłowia: *Bellum omnium pater, Proverbium, W mor á w wojnę naywięcey nowin. Mącz* 24b.

Boć iuz nie dziś tá nowiná łynie/ Iź złęgo złę nigdy nie ominie. *RejAp* 200v.

Frazy: »nowina(-y) doszła (a. dochodzą)« [w tym: *kogo* (3), *do czego* (1)] [*szyk zmienny*] (4): Tedy takowa nowina dołzła połpolłtwa. *BielŻyw* 1; WDzięcznełz to á pociełzliwe nowiny dochodzą do włzy náłznych o tym Pánu náłzym *RejPos* 324v; Teyże łefieni dołzłá nowiná Krolá Alexandrá/ iź Tátarowie przełzedłzy rzekę Przypiecz pułtołzą wołści Litewłkie *StryjKron* 687; *ActReg* 166.

»to niedobra nowina« (1): Wnet fie muśiż łzácować kędyś thego doftał/ A boday więc y gárdłem oftátkowi sprostął. Lęknie fie wnet młodzyeniec y rzeczce/ moy pánie/ Toć nie dobra nowiná/ á łzpetne tho známię. *RejWiz* 127.

»to nowiny nienowe« (1): IEdná páni nowiny co z Węgier łłucháá/ Iż tám Smocy latáli/ drugim powiedáá. Co mieli Koczé głowy/ łzyie Gąfiorowe/ Drugi rzekł/ toć gośpodze nowiny nie nowe. *RejFig* Bbv.

»[kogo] nowina potkała« (1): Iedná nas tá nowiná/ przed tym niepotkáá Aby krolewná polńka/ krolewą zoftáá *KlerWes* Av.

»przybiegają nowiny« (1): Ná káždy dzyeń y káždy godziny/ Przybiegáią żáłoŃne nowiny *BielKom* G.

»nowina(-y) przyszła(-y) (a. przy(j)dzie)« [*w tym: komu (8), ku komu (1), do kogo (1)*] [*szyk zmienny*] (27): gdy ta nowina przyłła ku iego śwíeté miłóci/ plakál rzewno łwégo rycerza *OpecŻyw* 48v; *RejJóz* N3; W ten czás też przyłzá Luterianom druga nowiná/ iż Papież y Cefarz z bieráią fie nánię [!] mocą potáiemnie *BielKron* 224, 10v, 107, 123v, 124, 254v (17); *Mącz* 68b; Wtym przyłzá Romuáldowi nowiná od mnichow z Ráwenny *SkarŻyw* 572; *ArtKanc* P19; *ActReg* 8, 61, 171; *CiekPotr* 1, 12.

»to stara nowina« (4); *RejRozm* 402; *RejWiz* 180v; Nie dziwuy fie brácie miły/ Iużci to łtáre nowiny/ Iż ia tu leżę w tym grobie/ Pewnieć tákież będzie tobie. *RejZwierc* [238], 236.

»nowina zabrzmi na wsze strony« (1): O dniu łzcześliwy y błogołáwiony/ Gdy tá nowiná zábrzmi ná wże łtrony *GrochKal* 28.

»zła to nowina była« (1): Złaby to nowiná byłá Iełliby fie ták ziściłá. Iełlicby Kryftus zmartwychwftał/ Dopieroćby łwoy błáđ rozśiáł. *MWilKHist* D2.

Zwroty: »bywać z nowinami« (1): co godziná to inny pośeł bywał z nowinámi *BielKron* 210v.

»iść (a. pość a. przyć) z nowiná« [*szyk zmienny*] (16): A czoż rzecz, poydę kniemu wżak z wdzięczną nouiná. *RejJóz* K5, K6v, L6, N7v; [*Skanderbeg*] záładził ná drogach [*swoich ludzi*] wżędzie/ áby żadny [*Turek*] niemogł przydż znowiná thą do Adrynopolá. *BielKron* 243v, 72v; *RejPos* 107v, 111v, 112, 297v; Y ták z błogołáwieństwm tego/ ktorego vchowáł ná odpoczynienie y znowiná do oycow ś. wefoło pośzedł. *SkarŻyw* 245, 535; *SiebRozmyśl*, Gv; *SkarKaz* 550a; *CiekPotr* 40; *GosłCast* 60.

»nowin nasiac« (1): Dissipare vanos rumores, Nie pewnych nowin náśiáć. *Mącz* 396a.

»z nowinami odprawować [kogo]« (1): A s tymże to pośelstwm/ á s tymiż to wdzięcznymi nowinámi/ tu odpráwuie ten śwíety Pan do nas zwolenniki łwoie *RejPos* 118v.

»(o)powiedzieć, (o)powiadać (a. powiedac) nowinę; o nowinie powiadać; nowina powiedziana« [*w tym: komu (27)*] [*szyk zmienny*] (16:13;1;1): *BierEz* E; Thedi tam tełch do Conyna Nyewyerłki młody przyachał i prziniołł thą nowiná o pobranu Gdanłczanow A gdi wgołpodzie v kurowłky o thy nowynye powiadał *LibMal* 1543/69; *RejJóz* A7, D3, K5v; *RejKup* c4, 15; *RejZwierz* 3, 4v; *BielKron* 330v; *HistRzym* 14v [2 r.], 21v, 32v; pewnie á nieomyłnie táć nieomyłna nowiná też tobie będzie powiedzianá *RejPos* 246, 167v, [249], [254], 276 [2 r.], 288v (10); oto vmárł Saul/ á zdáło mu łię iákoby dobrá nowinę powiedział [*adnuntiaverat*]. *BudBib* 2.Reg 4/10; Bog ci niecháy odpuści/ y iam

włtytko [!] dawno odpuścił: áleć nowinę powiem: idz się prętko łpowiáday: bo nic niemiefzkáiąc vmrzesz. *SkarŻyw* 311, 113, 179, 245, 595; Niechay idę do mátki twey Tę nowinę powiádać iey. *MWilkHist* [F4].

»nowinami pętać się« (1): Rumigerus, Wiefzczarz/ ktory sie nowinami pęta. *Mącz* 360c.

»(po-, przy)bieżyć z nowiną« [szyk zmienny] (5): cie łpytam máluczko/ co to zá hetmáni/ Co to tám do nich bieżyłz s tymi nowinami. *RejWiz* 165; wnet przybieżawłzy z onymi rádołciámi á z onemi wdzięcznymi nowinami do Symoná brátá łwoiego/ iż go przywiodł do Páná *RejPos* 276, 275v; Ziaká wielką rádołciá pobieżał do towarzysłzow z oną nowiną *SkarŻyw* 599; *KochJez* Bv.

»posłać (a. przysłać) z nowiną« [w tym: kogo (2), do kogo (2), ku komu (1)] [szyk zmienny] (6): pothym sasye sprawyłzy posłelłthwo przysłały do mnye Snowynv *LibLeg* 9/50v; Gdy mu Pan z łáłki łyná Sámłoná obiecał/ Tedy k niemu Anyoła s tą nowiną połłał *RejWiz* 155; *RejFig* Ddv; Sebáliás łtroił tryumff z onego zwycięłtwá/ połlawłzy z nowiną do Máchometá *BielKron* 252; *RejPos* 305v; Gdy go wiedli do Antoniufzá z wielką rádołciá/ mmimáiąc że Brutufá poimáli/ y połłáli naprzod z dobrą nowiną. *RejZwierc* 93.

»przychodzić z nowinami« (1): á iáki to krolewic przychodzi do ciebie s tymi nowinami wdzyęcznymi *RejPos* 168.

»(przy)jechać z nowiną« (3): Iakos kazał czekamy łzczęłliwey odprawy Bychmy z dobrą nowiną do łwych przyechali *RejJóz* M8; *BielKron* 223v; Pátrzciefz iełłi sie tu wyłpimy/ áno iáda od gránic ieden zá drugim z nowinami rzadko z dobremi. *BielSpr* 75v.

»(przy)nieść nowinę, (przy-, z) nosić nowiny; noszący nowiny« = *adnuntiare Vulg; famigerare, perferre nuntium Mącz* [w tym: komu (11), do kogo (1)] [szyk zmienny] (20:9;1): Thedi tam tełch do Conyna Nyewyerłki mlody przyachal i prziniołł thą nowynę o pobranu Gdanłczanow *LibMal* 1543/69; *RejJóz* K6v, P3; *RejKup* p7v; *Leop* 2.Reg 4/10; *BielKron* 418v; Nugigerulus, Klekot/ nowiny włtáwicznie nołżący. *Mącz* 252d, 117c [2 r.], 123d, 254c, 313b; *GórnDworz* R7; *HistRzym* 32; *RejPos* 111v; *RejZwierc* 13, 153v, 236v; *KochOdpr* B3; *SkarŻyw* 245 marg, 349, 546 marg; *ReszList* 187; *WerKaz* 290; *ActReg* 100, 166; *Calep* 716a; *WyprPl* C4; Gdy łwiętemu iednemu zazdrołciwy nieprzyáciel zboże włzytko popalił/ ieden mu tę nowinę niołac/ rzekł *SkarKaz* 314a, 519a.

»nowiny puszczać« (1): thych ludzi iełł obyczáy/ yž ku łwey chwale rádzi niepewne nowiny pułzczáią *BielKron* 225.

»pytać się o nowiny, o (a. po) nowinach« [szyk zmienny] (l:4): Bandaly połzla pythacz o nowyny nyema nycz powyedacz, yedno czo by bylo nyelkodno *LibLeg* 7/10; *RejPos* [310]; A ci ktorymby to należało z murow wygládaía/ ieden od drugiego w mili sie o nowinach pytaía. *RejZwierc* 185v; Vłzu tełz y ięzyká bárzo łtrzegł: obmowek žadnych áni czyniac áni przyimuiac. [...] o nowinach sie tełz nierad pytał/ y niełacno ich powiádał. *SkarŻyw* 292; Bo sie tylko łtroimy/ wczáłow vzywamy/ A nieprzyácielowi brác przed łobą damy. Tylko sie po nowinach połtronnych pýtáiac/ A o łwe włalne łzkody málo práwie dbáiac. *BielRozm* 7.

»(u)łłyszeć, (po)łłuchać, łłychać, zasłłychnąć nowinę; przysłłuchawać się nowinam« = *audire auditum PolAnt* [szyk zmienny] (26:6:1:1; 1): *BierEz* Nv; *OpecŻyw* 110v; *PatKaz* II 75v; Szpetne to nowiny v nas iuz po łtronach łlychac Poczęłi łnadz z wielkich głodow wiele ludzi zdychac *RejJóz*

L8; *RejKup* ee5v; Nád tymi co powtáya ná mye bez przycýny/ Vŕlyŕly vcho moye nye trefne nowiny. *LubPs* V2; *RejWiz* 81; *RejFig* Bbv; O niezfzáfliwy poŕle/ rádfzeybych widziáá/ Bych tę bylá nowinę/ ŕkáđ ináđ ŕyŕzálá. *RejZwierz* 46v, 34v; *BielKron* 356, 421 v; *HistRzym* 22; a iŕby ŕie teŕ przyŕluchawáły onym ŕwiétym á zbáwiennym náukam iego/ á onym wdziécznym nowinam/ ktore ŕwiátu nédznemu á vpáđłemu miłóŕciwie przynieŕ raczył *RejPos* 183, 17v, 34v, 112, 167v, 198v (8); *HistLan* D4v; *RejZwierc* 116, 180; *RejPosWstaw* [418]v; *BudBib* ler 49/23; *StryjWjaz* A3v; *KochOdpr* A3v; *Skarŕyw* 336; Zá ŕlúŕbę pieniáŕde daycie A nowiny poŕluchaycie. *MWilkHist* Dv; Ile ŕie ludzkiey krwie po mieyŕcách linęło? Czéfłto mordy wielkie/ krew z zábitych bucha/ Aŕ lękliwe vcho z ŕtráchem nowin ŕlucha. *WisznTr* 33; *GrochKal* 7; *KolakCath* C2v; *PowodPr* 8; Ktory ieŕdzáŕ po mieyŕcách rozliczných/ Nie záŕlychnáł tákich nowin ŕliczných. *PaxLiz* E4v.

»wyprawić, wyprawion z nowiná« (1:1): Potym oni ŕzeŕ Elŕektorow wypráwili do Cefárzá z dobrá nowiná *BielKron* 330v; Ian Zborowŕki wypráwion z nowiná do Polŕki *StryjWjaz* A4v.

Wyraŕzenia: »chciwy ku nowinam« (1): taki człowiek bywa pyŕznymi, nŕze [!] wzgardzaiáci/ nie miłóŕnierny oŕkarzaiáci y chciwy ku nowinam. *GlabGad* O3.

»dobra (a. lepsza) nowina« = *bonum nuntium Vulg, Cn* [szyk 20:3] (23): *BierEz* E; *RejJóz* K5v, K6v, M8; *RejKup* p7v; Y rzekli ieden do drugiego: Nie dobrze czynimy/ ábowiem ten dzień ieŕł dobrej nowiny. *Leop* 4.Reg 7/9; Arcybifkup bęđáŕ w ten czás w Rzymie/ ŕkoro ŕie dowiedzyáł tey nowiny dobrej/ obiáwił iá długá rzeczá przed Senatem Rzymŕkim *BielKron* 412v, 330v [2 r.]; *HistRzym* 21v, 22; *RejZwierc* 93; *BielSpr* 75v; wywyŕz w ŕile głos twoy/ opowiedáczu dobrej nowiny Ierufzalimie [in fortitudine vocem tuam evangelizatrix Ierusalaim]. *BudBib* Is 40/9, 2.Reg 4/10, Is 40/9; *KochOdpr* B3; Toć ieŕł twoiá Ewángelia y dobra nowiná/ Kolędá/ y Nowe láto twoie/ Narodzie niezfzáfłnego Iádámá *Skarŕyw* 1, 1 marg, 245 marg; SWIETA EWANGELIA IESVSA CHRISTVSA, WEDLVG MATTHEVSZA. (marg) To ieŕł Kłięgi máiáŕce w ŕobie dobrá nowinę, ábo weŕołe poŕelŕtwo o przyŕŕciu obiecánego Meŕziaŕzá: nápiŕáne od Máttھےufzá S. (-) *WujNT* 1; Euángelion po Grecku, ieŕł dobra nowiná, ábo weŕołe poŕelŕtwo. *WujNT* 15 marg; vŕtáwicznie wzdycha/ oknem wygláda/ co wrot ruŕzá iego ŕie ŕpodŕiewa/ o nim namilŕza iey rozmowá/ y lepŕzey nowiny nie ma/ iedno gdy powiedzá: przyiachał. *SkarKaz* 8b.

»nowiny niebieskie« = *ewangelia* (1): co widzicie á co ŕyŕzycie iŕ ŕlepi widzá chromi chodzá/ głufzy ŕyŕzáz/ vmárli wŕtawáiá/ vbodzy á proŕtáczkowie ty nowiny niebieskie wdziécznie przyjmuiá. *RejPos* 10.

»niedobra nowina« (1): Y poŕlálá do niego z niedobrá nowiná/ Ze z ogoná wylezieŕz/ z oprzáá [!] łysiná. *RejFig* Ddv.

»niepewne nowiny« (2): *BielKron* 225; *Mqcz* 396a cf »nowin nasiać«, »nowiny puszczać«.

»niesłychana nowiná« [szyk 1:1] (2): Niefŕlychána nowiná vŕzy áŕŕ przenika. *GoŕCast* 50, 21.

»pewna nowina« [szyk 9:1] (10): Gdy záyđá iákie popłochy Nieczekam pewney nowiny Wylecę by báŕ ze trzciny *RejRozpr* F4; *RejKup* e6v; Constans rumor, Pewna wieŕć/ pewna nowiná. *Mqcz* 360b; *RejPos* 111v, 174v, 275, 288v; *RejZwierc* 29v; *HistHel* B4v; Nowinę tę wiedzcie pewná Pan zmartwychwŕtał mocá włáŕná. *MWilkHist* Dv.

»[jakiej] nowiny poŕel« (1): O Krolowa/ Wdziéczney nowiny poŕlá maŕz przed ŕobá. *KochOdpr* B3.

»nowin przynosiciel« (1): Gestores linguis, Nowin przynosiściele. *Mącz* 145a.

»słuchanie nowin« (1): [*Ateniczanie*] żadną lię inżą rzeczą nie bawili / iedno powiedáním ábo fłucháním nowin [*aut dicere aut audire aliquid novi*] *WujNT Act* 17/21.

»wesola nowina« (1): każąc im wżytkim Ewánielią/ świętą, y też wesołą nowinę *ArtKanc* G16v.

»zła nowina« = *malus auditus PolAnt* (13): Pan żałościw ze źley nowiny Ochtocies mi nowinkę piękną powiedziała [...] Bo wżytki ine łzkody by nawiętsze były Mogą być naprawione gdy ćczy nierużły (*marg*) Cżelcz narużoną trudno łathać (-) *RejJóz* G8; *RejKup* c4, G, ee5v; *RejZwierz* 4v, 61 v; *BielKron* 421 v; *Mącz* 254c; *RejZwierc* 235, 236v; *BudBib Ier* 49/23; *Calep* 715a; *GórnTroas* 62.

Szeregi: »nowiny i obietnice« (1): A iákoż tu nie iść zá thym Pánem? á iákoż lię nie ćińnąć do fwiętego fłwá [!] iego/ á do tych miłościwych nowin y obietnic od niego? *RejPos* 168.

»nowiny a pociecha« [*szyk 1:1*] (2): A koraż thedy pociechá á ktore wdzyęcznieyfsze nowiny mogły być miedzy nimi, *RejPos* 111v; á powieday komu możelz ty nieomylnie á wdzięczne nowiny á pociechy fwoie: Iż iuż moy miły brácie cżásby lię nam vznąć *RejPos* 276.

»poselstwo albo nowina« [*szyk 4:2*] (6): *MurzNT* 3v; *Mącz* 123d; á iáko tho ielt wielka nowiná á wdzyęczne poselstwo w krolestwie niebiełkim. *RejPos* 165v, 118v, 275v, 297v.

»nowiny a tajemnice« (1): y posiałem bil doniego z lyfti posła swego yz wżitky nowini a thayemnycze ktorebich flischal o nieprzyaczielyv chcialem do niego dawacz znacz krolowy ie⁸⁰ M *LibLeg* 10/152v.

»wieści, (a) nowiny« (2): *Mącz* 360b; Nie ma też być świegotliwa/ nie ma lię po gofpodách tułać/ wieści á nowin ność *WerKaz* 290.

a. *List z wiadomościami, prototyp późniejszych gazet* (5) : Nowiny z dupnych gor. *RejFig Cc8 nagł*, Cc8; *Neue zeitung*. Nowiná. *Nouitas. Calag* 365a.

Szeregi: »nowiny i listy« (1): *Quemadmodum milites hybernent quotidie sermones ac litterae perferuntur*, Yáko lię żołnierftwo tey to źimy fprawuyą ná koždy dzień przichodzą nowiny y listy. *Mącz* 123d.

»poszty i nowiny« (1): Co w Kálekucie, co lię w Ameryce dzieie: Co poszty, y nowiny ze wżych źiem miewáią *CiekPotr* 15.

2. *Nowa rzecz, nowe zjawisko, to, o czym można powiedzieć, że tego jeszcze nie było; novitas* *Mącz*, *Calag*; *uova res, novum Modrz* (116) : *MetrKor* 57/120, 129v, 59/282 [2 r.]; *KromRozm I N*; podatek nie jest w Polsce nowiná, bo i cżęsto dawano za krola starego, ojca KJM dzisiejszego. *Diar* 27, 20 [2 r.]; *RejZwierz* 140; *OrzRozm A3*; *Mącz* 251d, 350c; Dziwuią lię kowánym botom y cżuprynom/ Száblom/ Sáydakom/ Kucźmom/ rżędom/ iák nowinom *StryjWjaz A4*; *KochDryas A2v*; *Namileyfzy*/ nie dziwuyćie lię iáko nowinie [*quasi novi*]/ temu vpaleniu ktore was potyka ku wálzemu doświádczeniu/ iákoby co nowego ná was przichodziło *WujNT Petr* 4/12.

W charakterystycznych połączeniach: *nowina dziwna, wielka* (3); (*jak(o)*) *nowinie się dziwować* (3).

Frazy: »(a)za(ż) (co za) (to) nowina (była)« [*w tym: komu* (1), *ze zdaniem podmiotowym: iż* (1), *jako* (1), *cum inf* (1)] [*szyk zmienny*] (7): Zaż to nowiná na fwiećie Iż kto kogo może gniećie *RejRozpr Ev*; *RejWiz* 157v; *RejZwierc* 64; Załz nowiná była [...] Tátárom [...] po wżyftkiew polfzcze woiovác

y łkodzić? *BiałKaz* H3v; *LatHar* 250; *KołąkCath* C3v; Nowinałz to? Miłuielz? zali to dziw iáki? *GosłCast* 34.

»(jest) (to a. co) nowina (a. nowiną)« [w tym: komu (2), u kogo (2), ze zdaniem podmiotowym: aby (1), cum inf (2)] (8): áby fie im podziwował/ y porádował/ iż ku temu przyłzli/ co im iełt wielką nowiną. *GórnDworz* K8, K8v; *RejZwierc* [28²]; Bo fie tám v tych prawdzye nowiną kołyfác. *PaprPan* Ee4; *KochSz* B4; *ZawJeft* 3; Zwiedz z brzydkiey drogi/ gdzie nowiną cnotą *GrabowSet* M4; Nowiną to v Kátholikow y włzytkiey Chrześcijánłtwá/ áby Bog nie był w Troycy iedynty/ áby Chryftus nie miał być Bogiem práwym/ áby kościoł iego od tyśiácá lat vftał y vpadł/ áby w nim ofiáry nie było *SkarKaz* 417b.

»to czysta nowina« (1): Ze ten Bog twoy ma w łobie y Oycá y Syná Y teź Duchá fwiętego? To czyłta nowiną. *GrzegRóżn* N.

»(to) nie (jest a. by(wa)ła) nowina« [w tym: komu (31), u kogo (5), ze zdaniem podmiotowym: że (2), czym (1), dla czego (1), iż (1), cum inf (28)] = *coś nie jest dla kogoś czymś nowym, nieznanym, niezwykłym; coś komuś nie pierwszyczna* [szyk zmienny] (61): Aczci to dziś iuź ná Swiećie niebárzo nowiną/ Ze máły dym wylátuie z wielkiego kominá. *GroicPorzRej* C4; *RejWiz* 188v; Nie nowinác to Polakom miłowác pány fwe. *LeszczRzecz* A6; *RejZwierz* 136; O nie nowinác wam o złych rzeczách myślic. Ták iáko y wam złe rzeczy czynic nowiną nie iełt *OrzRozm* B, P; *BielKron* 192; V Włzytkich nas iuź tho nie nowiną/ dla czego Pan náłz Pan Iezus Kriřtus/ thu ná fwiáth przyśc á okázác fie raczył *RejPos* 291; *RejZwierc* 183, 236; Aleć to v was nie nowiną/ nietylko inłzym/ ále y lámym łobie fie łprzećiwiác *WujJud* 45v; *BiałKaz* Cv; To nie nowiną iż niewierni ná iálnych powieściách łłowá boże⁸⁰ nie rádzi przeřtáwáią *CzechRozm* 114v, 253; *PaprPan* E [2 r.], F2v, F3v, I3v, L3v (16); Lecź to w onych Rzeczáchpólpolitych nie nowina [minime novum]/ ktore nietylko fie łudziom ze łzkoł rzádzic dawály: ále teź y tych/ ktorzi w łzkołách vczyli/ á żadney fie łpráwy w Rzeczypołpolitey nietylkáli/ do łpraw vzywáli. *ModrzBaz* 130; *NiemObr* 92, 145; *KochFr* 116, 122; *PaprUp* K4v, L2; conie nowina w sprawach tajemnych w swiećie *ActReg* 160, 149; *OrzJan* 21, 78; *LatHar* +5, 284 marg, 302, 323, 511 (7); Bo to nie nowiną w káżdym ięzyku/ iednym łłowem názywác kilká rzeczy/ iáko piłá/ kłodá/ broná/ nie iednę rzecz znáczy. *WujNT przedm* 22, s. 476 marg; *KmitaSpit* A3v; Nie nowiną to bywála Bogu podawác żydowłki lud fwoy w niewolá zá inłze grzechy ich *PowodPr* 30, 30; *KlonFlis* B4, C2, D2v, Ev, G, G4; *KlonWor* 41.

»[komu] nie w nowinie« (1): Włásnie iáko wrotořierć/ ten choć fie nie froyzy/ Lecź fie opáczną řierćią z przyrodzenia łtroży. Iákoby miał chłopa zieśc: temu nie w nowinie Zubry bić/ łošie łtrzelác/ y teź łowic řwinie. *KmitaSpit* B3v.

Zwrot: »w nowinach się kochać« (4): *BierEz* O4v; *KromRozm I* E2v; Ponieważ my nic dla popiłánia/ áni dla tego żebychmy fie w nowinách kocháli nieczynimy/ ále włzytko dla miłości Rzeczypołpolitey y mowiemy y piłzemy. *ModrzBaz* 1v, 133.

Szereg: »rozruchy i nowiny« (1): á gdzie mogá/ bunty y zmowy czyniárna [!] vrząd Boży łzemrząc y potwarzy zmyśláiąc/ y do rozruchow y nowin námawiáiąc niełpokoyni/ łákomi/ niełpráwiedliwi/ řieię włzędzie niezgody. *SkarKazSej* 659a.

a. Nowe, interesujące, niezwykle wydarzenie (11): fenátom pífali [...] o nowinach ktoré fie nagádzaly po częłciách łwiata. *OpecŻyw C*, 9v, 17v; *LibLeg* 10/153v; To nowina tve przyłzcie panie moy Podczálzy [...] Kiedy was tu połlano od pana moiego Iuż to yłcie mułi być iednak czos nowego *RejJóz K5v*, P6v; *BielKron* 299v; A ták s tego przełtrzeżenia Pánłkiego nic fie nie rozmyłlay ná żadne nowiny/ áni ná żadne znáki niebiełkie *RejPos* 164, 305 [2 r.].

W połączeniu szeregowym (1): nie czekay żadnych nowin / áni żadnych nowych wymyłłow/ ábo nowego zyáwienia *RejPos* 165.

b. Nowa nauka wiary, nowa religia, herezja [w tym: pl (4)] (6): *OrzList* d4v, e4; Náłtawáią Heretyctwá ále přetko giną/ á co Miniłter y Heretyk/ to nowiná. *SkarJedn* 23, 373.

W przeciwstawieniu: »nauka apostołska ... nowiny« (2): Iż od yednołci przodkow łwych á náuki ápołtołłkyey odłtępowáli/ nowin łye imuyąc. *KromRozm III* L7; *WujNT* 288.

Wyrażenie: »heretyckie nowiny« (1): ktory [*Kościół*] od łznuru náuki Apołtołłkiewy nigdy nie włtąpił/ áni haeretyckimi nowinámi nigdy łię nie wwiódł. *WujNT* 288.

c. Nowalijka, przysmak (2): Azałz ptałzek / záiączek / y źwirzątká ine/ Nie wielkiefz to ná łwiecie bywáią nowiny. Nuż rybki rozmáite/ zyołek obfitołci/ Co może łnádnie przypáść bez wielkiewy trudnołci. *RejWiz* 14v; Iedno kobyle mleko to v nich nowiná. *RejZwierc* 242v.

3. Rola uprawiana po raz pierwszy lub od niedawna np. po wykarczowaniu; argula BartBydż; novalis BartBydż, Mącz, Calep, JanStat, Cn (25): Novale, novyna, campus silva, ager de novo seminatus, de quo non extat memoria, quod aliquando fuisset cultus *BartBydż* 98b, 13b; *Leop Prov* 13/23; Ná polách Demogorgonowych/ Y ná nowinách Herebowych/ Přędźiecie len śiany *KlonŻal* C4v; Ale gdzie częłtę grády przechodzą/ rdzá gęłta pádnie/ zwłáczzá ná nowinie/ kto tám nie łzwánkuie? *JanNKar* A3v; ná przerzeczonych Nowinach nam dziełięćiná łnopowa była płaconá *SarnStat* 188, 112, 185, 187 [3 r.], 189, 212; [NOwe role/ łtarzy ludźie dwoiáko ie zwáli: Iedne ktore pierwłzy raz ná całym polu bywáią oráne áłbo też kopáne/ á te włáśnie zowią nowinámi. A drugie ktore przez kilka lat po orániu áłbo zebrániu zboża w pokoiu leżą: tákowe też iż zá onym odleženim ku odnowieniu przychodzą/ á przeto też iákoby z nowu rodzay czynią. Dla tego iedni zowią ie nowinámi/ drudzy odłogámi. *Cresc 1571* 101 (*Linde*)].

Zwroty: »nowiny drzeć, wdzierać« [*szyk zmienny*] (1:1): *Novello*, Drę/ Drzę nowiny Rolą odłogiem leżąca wzoriwam/ áłbo z láfu rolą czinię. *Mącz* 251d, 251d.

»nowiny porać (a. zaorać); nowiny wzorywane« [*szyk zmienny*] (3;1): yakom ya nyeszaoral nyovyny nyagymyenyą [!] lypynyach robothy szlachathnyey katharzyny *ZapWar 1512 nr 2131, 1512 nr 2131*; More novalium proscindatur terra, Tym obyczáycm niechay będzie zdárta yáko nowiny bywáją wzoriwáne *Mącz* 233c; Káždy rok łzláchćić ácz nowiny porze/ Y nágnoiwłzy łtáre polá orze *KlonFlis* C4.

»nowiny sadzić« (1): *Renovello*, Rursus novellum facio – Nowinni ładzę. *Calep* 911b.

Wyrażenie: »nowina wykopana« [*szyk 1:1*] (2): *SkarŻyw* 136; *Novalis* – Nowinna wikopana, odłog. *Calep* [704]b.

W przen (3):

Zwroty, »odnowić sobie nowinę« (2): Bo tho mowi Pan mężowi Iudfkiemu y Ierozolimfkiemu/ odnowcie łobie nowinę [*Novate vobis novale*]/ á niełieyćie ná ćierniu *Leop Ier* 4/3, *Os* 10/12.

»siać na nowinie« (1): Ciernie precz wykop/ y ofet kolący/ Siey ná nowinie/ y roli rodzący *GrabowSet* Q4.

4. *n-pr Nazwa herbu* (1): ktorego potym hoynie wielkimi dáry/ y máiętnościami y przełóżeńftwem Senatorfkim opátrzył y vpriuileiował/ y Herb Nowinę kotłowe vcho z krzyżem ná Sláchectwo nádał/ y potomkom potwierdził. *StryjKron* 220, 220 *marg*; *SarnStat* 990; Wízákże drugie potrzeby torował łzczęśliwie. Co nowiná Miecz niofząc objaśnia właściiwie. *PaxLiz* *ktv*.

Synonimy: 1. *łych*, *wiadomośc*, *wieśc*.

Cf [**NOWOĆ**], **NOWOŚĆ**

TZ